

Олександр ДОМБРОВСЬКИЙ

МОЯ СПІВПРАЦЯ З ІВАНОМ КРИП'ЯКЕВИЧЕМ У 1940–1941 рр.

Прийшов вересень 1939 року, а з ним великі зміни... Після скомплектування наукового й адміністративного апарату розпочато в початках 1940 року працю на Львівському університеті ім. Івана Франка. В тому самому приміщенні, де за часів польської окупації знаходилася Катедра історії Польщі, розмістилася Катедра історії України, очолена Іваном Крип'якевичем. Коли почалося організування Катедри історії України, тодішній ректор Марченко в порозумінні з Ів. Крип'якевичем призначив мене до тої Катедри, де я виконував обов'язки асистента. Відношення Ів. Крип'якевича до мене було все сердечне й повне довір'я. Ми не раз пригадували собі передвоєнні часи, а зокрема НТШ і Семінар історії України при НТШ. Іноді Ів. Крип'якевич переказував дещо через мене Т. Кострубі, з яким я даліше зустрічався, хоча не так часто, як це бувало перед вереснем 1939 року. В монастирі Отців Василян при вул. Жовківській примістився львівський Філіял Академії й дехто з партійних співробітників Академії міг слідкувати за тим, чи хтось непокликаний з'являється часто в монастирському будинку. Ів. Крип'якевич заходив часто туди, працюючи рівночасно в університеті й при львівському Філіялі Академії, але з відомих причин не міг контактуватися з Т. Кострубою, який був тоді в новіціяті. Хоча Крип'якевич старався бути загально усміхненим, то, хто його добре знав, міг завважити, що під маскою штучно усміхненого обличчя окривалося пригноблення з приводу непевності цілої ситуації як у загальнонаціональному, так і в особистому аспекті. Назовні відбувалася ніби "українізація" як Львова, так і університету з українськими вивісками й написами, частіше лунала українська мова (поруч московської!), щипали за серце такі терміни, як "Західня Україна" (замість зненавидженого "Малопольска Виходня"), "братній український народ", почала виходити "Вільна Україна" – львівський часопис, назва якого викликувала з часом шибенично-гумористичні репліки між довіреними нашими людьми, і т. д., але в дійсності поглиблювався з кожним місяцем невловимий процес советизації (що включало в першу чергу московщення!) Львова, а в тому й університету. Так само було й на провінції. Такі наші люди, як Кирило Студинський, Іван Крип'якевич, Василь Сімович та інші, були радше на експорт, щоби показати "українізацію".

Коли я був сам на сам з Ів. Крип'якевичем, він не раз у довірених і притишених розмові та дружніх жартах зі мною вживав з почуттям шибеничного гумору такі вислови, як "Вільна Україна за двадцять копійок", пов'язуючи нашу невідрадну національну дійсність з назвою згадуваного часопису, або "старшобратський великий російський народ", "яснеє сонечко на Кремлі" тощо. Того роду розмови відбувалися

у нього дома, де він мене не раз щиро гостив. В університеті він був для мене “товариш професор”, а я для нього “товариш асистент”, або “товариш Домбровський”. Ів. Крип’якевич планував випустити перший том “Університетського збірника” з рамени Історичного факультету й запросив мене дати якусь наукову статтю (мовляв “напишіть щось про скитів”). У зв’язку з тим він оповідав мені “на весело”, як то дехто з наших західноукраїнських науковців писав статтю для згаданого Збірника так, що праця мала мериторично-методологічні основи передвоєнного способу писання, а замість узгляднення марксистсько-ленінського підходу автор давав на початку статті цитат з творів Леніна або Сталіна. Советські чинники зразу не звертали на це уваги. Щойно згодом зрозуміли, що і куди, і відкидали такі праці. Зі згаданого Збірника нічого не вийшло, бо війна перервала. Були моменти, коли Ів. Крип’якевич з особливою щирістю звірювався мені із своїх сподівань. Його девізою було, як він мені іноді говорив, вдержати стан українського посідання на університеті, а там пережити московсько-советську окупацію і діждатися кращих часів. В 1940 і першій половині 1941 року він не раз сказав мені шепотом: “війна ще не закінчена”, маючи на увазі сподіваний конфлікт між Німеччиною і Советським Союзом. Пізніша політика гітлерівської кліки розвіяла наші надії. Коли я бачив Ів. Крип’якевича в останнє перед від’їздом на Захід на розі вул. Руської й Бляхарської, він мені сказав: “Ви ще молоді ... виїжджайте з родиною на Захід й робіть “там” те, чого ми тут не зможемо робити, а я старший залишаюся, бо ж хтось мусить вдержати стан українського посідання у Львові”. Я обняв його й ми розцілувалися. Після того він скоро відійшов, мабуть, тому, щоби я не завважив його хвилювання. Я стояв ще хвилину й вдивлявся у постать дорогого учителя, аж поки вона не зникла на закруті. Іван Крип’якевич вважав мене не лише своїм асистентом в університетсько-адміністративному аспекті, але й своїм учнем у ширшому, академічному розумінні, мимо того, що я спеціалізувався у ділянці античної історії й ранньої історії України, а він був спеціалістом на відтинку козацько-гетьманської доби. Не лише його виклади в Семінарі історії України при НТШ, але й його часті консультації в історіографічно-методологічному аспекті, якими він мені служив, а даліше моя співпраця з ним на університетському терені при організуванні Катедри історії України Львівського університету та особисто-дружні зв’язки загальнонаукового порядку пов’язали мене близько з його особою.

Домбровський О. До історії української науки під час Другої світової війни // Український історик. – 1975. – № 1–2. – С. 103, 107–108.